

Hjalmar Sderberg

Bo Bergman

Oct 9 -11, 2005

Bo Bergman och Hjalmar Sderberg r rsbarn och sedemera skolkamrater. Av dessa lrde jag vl knna den frre frst, hans spensliga och ldriga gestalt som mtte mig p TV-skrmen eller p tidningsidan. Jag minns den nrmast upphetsning jag erfor nr vi i realskolans sista klass studerade moderna svenska poeter vren 1966. Bo Bergman var allts fdd 1869, han var nstan hundra r. Det lnga livet fascinerade mig och denne annars ganska s marginelle skald fick drmed en lyster. Hundra r hann han inte bli, lgan slcktes ett drygt r senare, hsten 1967.

Sderberg hrde vl till gymnasietiden, sommaren 1971 strax innan jag skulle fara till USA, lste jag 'Doktor Glas'. Den gjorde intryck p mig. 'Mig gick livet frbi' och ung som jag var, identifierade jag mig med ett sdant de. Oskuld var jag, och skulle jag s alltid frbli? Nsta sommar lste jag 'Frvillelser' och ven tror jag 'Den Allvarsamma leken'. Novellsamlingen 'Historietterna' mste jag ha sttt p, en del av historierna verkar s djupt vlbekanta att jag misstnker att jag trots allt stiftade bekantskap med dem redan under realskoletiden. En av dessa 'Drmmen om Evigheten' gjorde ett djupt intryck p mig ngra r senare nr jag lste den i min lgenhet i Manhattan. Jag gjorde till och med en engelsk versttning, och jag har sedan refererat till den ett otal gnger i populra matematiska esser.

Sderberg var stilisten. Prosan sparsmakad. Inga oljemlningar utan snarare tuschteckningar. Stockholmsskildringarna r utskta. Ett par penseldrag och 1890-talets Stockholm stiger fram. Dekadensen, frfiningen, punschen p verandan och den kldsamma livsledan. Bergman tecknar portrttet av den veka skalden som saknar Strindbergs frodiga fantasi och hans outslckliga energi, men som (troligen) r den skarpare tnkaren. Han vrker lngsamt fram sina bcker¹, de kosta mda och vid dryga fyrtio r han nrmast utbrnd. Radikal och konservativ. Radikal i tanken, men ytterst konservativ i vanan. Han r ett barn av borg-erlighet. Det trygga hemmet, de inrutade rutinerna, det bildade samtalet. Skeptiker r han, men en sanningsskare som besitter ett religst temperament och vars stilla passion p lderdomen, i Kpenhamsk exil, r ett autodidaktiskt studium av Nya Testamentets kllskrifter. Bergman r skeptisk. Ngon vetenskapsman r Sderberg inte, han saknar idogheten och detaljkunskapen. Ssom enstring frfaller han ltt till hybris.

Bergman som tydligt har ftt uppdraget av Svenska Akademin att skriva minnesskriften en tio r efter frnfllet tar sig an uppgiften p djupt allvar. Alltfr allvarligt. Han avser sig anekdoter och skvaller, det r diktaren Sderberg som r hans frmsta studium, mniskan endast i andra hand. Detta r beklagligt. Mngen litteraturvetare skulle ha varit vl lika lmpad fr ett sdant uppdrag, men Bergman besitter ett unikt personligt perspektiv som han inte utnyttjar. Ssom bedmare av Sderberg r han sval. Han rosar de finstmda Stockholmsvignetterna, men han r i allmnhet kritisk gentemot intrig och personteckning. Dikterna, med

¹ Enligt Bo Bergman s skrev han 'Frvillelser' i som ett rus under endast tre månader. Dock antar man att denna sena romandebut hade föregåtts av utsträckta förberedelser

ett undantag, avfridar han som epigona. Kanske han drvid har rtt, det r som diktare han skriver. Sderbergs teaterpjser finner han bttre n dess rykte, som underfrsttt r mediokert. Personerna genomgr ingen utveckling och uttrycker sig alltid alltfr artikulert. Det r frfattaren som talar genom dem och som styr och stller med diktatorisk makt. Den sanne frfattaren, tycks Berhgman mena, frlorar kontrollen ver sina karaktrer. Ja, mellan raderna kan man nstan utlsa att det var frmt som kritiker och anmlare Sderberg hade sin styrka, och det var som sdan han upptcktes p ett tidigt stadium.

Det m ha varit ett tungt arbete fr Bergman att skriva. Inspirationen saknas, upprepningar r legio, dispositionen ogenomtnt. Uppenbarligen mste hans frhllande till tidsfrnden ha varit anstrngt. Han tvingas drvid att g en uppfordrande balansgng, dljande sina betnkligheter bakom en artigt uppskattande prosa utan att fr den skulle verdriva densamma och drmed prisge dessa. Men man lr sig ett och annat. Det danska inflytandet var stort under det frra sekelskiftet. Strre n vad som framkommer i sentida tillrttalagda litteraturhistorier. Den svenska litteraturen var fortfarande outvecklad, och det var till kontinenten blickarna gick. De kontinentala strmningarna silades genom Danmark som drmed ikldde dem en frsta skandinavisk touch. Genom danskarna, och inte via Strindberg, lrde sig den generationen att skriva. Spren kan t.o.m knytas till H.C.Andersen, som Bergman slende illustrerar. I detta sammanhang skall man inte heller glmma det uppenbara - brderna Brandes, vars kritiska inflytande m ha haft en avgrande roll fr hela Skandinavien. I tillgg till de danske, s skall man i Sderbergs fall ocks lgga till de franske, frmt kanske Maupassant.

Boken innehller fyra fotografier. Tre av dessa frestller Sderbeg vid olika ldrar. Som barn, ung vuxen och slutligen som mogen man. Kontinuiteten i anletsdragen r slende. Dragen r veka och med ren smtt pluffsig, temperamentet frefaller snarare flegmatiskt n koleriskt, fr att uttrycka sig frsiktigt. Vrdighet och finsmakeri. En Sderberg i jeans eller joggingdress vore en omjlighet. Man lr formas av sin tid, men bara till en del. Lyckosam den som lever under en tid som passar ens temperament. Sderberg m ej ha varit lycklig, men dock ngorlunda lyckosam.